

ՍՊԻՏԱԿՈՒԹԻՒՆ ՀԵՐԱՑ

— 38 —

Ինչ կերպով սպիտակագոյն կ'ըլլան սև կամ այլ գոյն մագերն: Յարգ անծանօթ է գիտնոց պատճառն, և դանազան ենթադրութիւնք կան զայն բացատրելու: — Մարդու տարիքն մեծ ազդեցութիւն ունի այդ երևութիւն վրայ, այլ այսու հանդերձ պատանեկութեան հասակի մէջ գտնուող անձանց վրայ իսկ տեսնուած է և կը տեսնուի յաճախ սպիտակ մազ, ըստ մեր կարծեաց՝ հասուն հասակի մէջ հերաց սպիտակութեան սկզբնապատճառն է անոնց նուազ սնունդ առնուն, նոյն պատճառ է նաև կնիքութեան, յորում կը ներգործէ ևս ջղային գրութեան խանգարիչ ազդեցութիւնն:

Սև մագերն գունաւորեալ են գորշ կանաչագոյն ճարպով մի, չէկն՝ կարմրագոյն իւղով, իսկ սպիտակն՝ անգոյն իւղով մի. — հերաց մէջ գտնուած հանքային՝ տարերքն են. թթուակ երկաթոյ և արջնաքարի (Manganése), լուսածնաւոր և բնածխատ կրոյ, և առատ բնակայծբար (silice): Սպիտակ մագն բաց ՚ի վերոյիշելոց կը պարունակէ ևս լուսածնաւոր մագնիտոյ:

Հաճման հերաց սպիտակութեան պատճառ կը համարի՝ օդոյ սաստիկ ազդեցութիւնն անոնց վրայ: Եւ յիշատի հաւանական թուի՝ թէ գոյնն յառաջ կու գայ գունաւորիչ նիւթէ (pigment) և կազէ որ մագերու խորշից մէջ կը գտնուի: Եւ եթէ այս կամ այն պատճառաւ, իւղային հեղուկն, որ այդ խորշից մէջ կը թափանցէ, չի կարենայ հերաց մինչև վերջին ծայրն բարձրանալ, օդ կը լեցուի անոր տեղ և մագն կը սպիտականայ. — Ուստի օգտակար է ար-

գիել այդ իւղային հեղիկն շոգիացումը և զմագն միշտ թաց բռնիլ, որուն կը նպաստեն օծանելիք:

Ո՛րչափ աւելի տարիք մարդոյ յառաջ կ'երթայ, և վերոյիշեալ խորշից ծայրքն կը կորսնցընեն իրենց կենդանութիւնը և կը ցամքին, նոյնչափ աւելի արագութեամբ մագերն սպիտակագոյն կ'ըլլան: Եւ այս փոփոխութիւնն երիտասարդ հասակի մէջ ևս կրնայ պատահիլ, մանաւանդ թէ յանկարծակի որ և իցէ ժամանակ: Քաջածանօթ է ամենուն Մարիամ-Սնդուանէթի դէպքն, որոյ մագերն գիշերուան մի մէջ սպիտակացան:

Դոպլինար հերաց սպիտակութեան այլ պատճառ կը գնէ, այսինքն մորթոյ մկանային նեարդից՝ որ մազի կոճղէզն կը պատեն, ջլախտութիւնը: Որով սաստիկ յանկարծական այլալուծիւն մի կրնայ պատճառել այս փոփոխութիւնը, թէպէտ և մի և նոյն ժամանակ հարկ է որ և այլ պատճառք գտնուին: Իսկ այս ջլախտութեան (névrose) արգասիքն կրնայ մըշտատես ըլլալ, և կամ երկար կամ նուազ ժամանակ տեւել: Եւ այս կարծեաց ՚ի հաստատութիւն կրնայ ըլլալ հետեւեալ դէպքն, զոր Ռենար կ'աւանդէ:

Երեքսասանամեայ ապուշ տղու մի վրայ երկու տարի յաջորդաբար քըննութիւն եղեր է հիւանդանոցի մը մէջ, ուր մտնալէն սակաւ ժամանակ յետոյ՝ բժիշկք տեսեր են որ տղուն մագերն չարունակ գոյն փոխելու վրայ է, նախ բաց դեղին, ապա թուի կարմիր, ապա սև: Գունոյ փոփոխութիւնն կ'սկսէր հերաց ծայրէն, և իւ-

բարանչիւր վերոյիշեալ գոյնք գէթ շա-
բաթ մի կը տեսնին. իսկ փոփոխու-
թիւնքն կ'սկսէին տղուն հիւանդու-
թիւնը բռնելու միջոցներ, եւ եթէ
սաստիկ ծանրանար այն՝ թխադոյն
էր մազ, իսկ եթէ ապշութեան վի-
ճակի մէջ ըլլար՝ մազն ալ բաց գոյն
կ'ունենար:

Ուստի գրեթէ ապահովապէս կը բ-
նանք հաստատել՝ թէ ջղային գրու-
թիւնն մեծապէս կ'ազդէ հերաց ժա-
մանակէն յառաջ սպիտակ գոյն առնը-

լուն. եւ ընդհանրապէս հիւանդոս
կամ ջղոտ մարդկանց մազերն շուտով
կը ճերմկնան, մանաւանդ անոնց՝ որ
կամ շատ գլուխ կը յոգնեցընեն, և
կամ սակաւ ժամանակ կը քնանան.
վասն զի անոնց մազին կոճղէզը չի
կրնալով ոնունդ առնուլ փութով մա-
զերն կը ճերմկցընէ: Միով բանիւ,
սպիտակ մազն բացարձակ նշան չէ
ճերմութեան, այլ յաճախ բժշկաբա-
նական անժխտելի երեւոյթ:

Ի ՍՐԲՈՒՀԻՆ ՍԱՆԴՈՒԽՏ

(Քաճայանց)

Սրբամեցիւր սրմապաշտիմ դու զ'աշխարհ
Որոյ զոհիմ ոչխարն, սցմչափ պարարտ գէշ.
Եւ միթութեամ պատառելով զ'աշխարհ,
Փեսիմ երկմից համդիսացար հարսն եւ Բայր:
Աստուածայեմ խաղաղութեամ դաշամց զ'աշխարհ:
Քոյ սուրբ արեամբըդ կըմքեցիր, ո՛վ Սանդախտ:
Մոռամալով զաշխարհս ումայն, քոյր եւ Բայր,
Ջերկմայիմըն սիրեցիր դու միայն զ'աշխարհ:
Քոյ սուրբ արեւմն յաւտեմիմ հոսի ի Զայր,
Յոր ի յորձամս զլորիմ աստեղդ ի հաւր:

(Քաճայանց)

Ունեքս մի գրիւ, դէմս կ'աշխարհ,
Միտքս խորհուրդդ կամ աշխարհ.
Հոգիս յերկիմս սլամայ ինքե՛մ.
Յաստեղատումս երկնայե՛մ.
Կամիմ զըրել գեղեցկա՛մ
Տեսիլք քմութեամ վեհ աշխարհ.
Ես սըրտերու կ'ուզեմ աշխարհ,
Գաղտնեաց կապերմ պիտո՞ւ Բայր,
Որ ամրագամ չար քանակե՛մ.
Որ ոստոտէ իբրեւ լաւ,
Դադրի լիմել եղբորմ Բայր,
Ջառմէ վըսեմն Բայրե՛մ.
Եւ չի քըմնէ փղիկասայ Բայր:
Նմամ Ապեղիմ Բայրե՛մ:

Հ. Գ. Աղաճեան.